

УДК 343.233+343.233.3

Андрій Миколайович ЯЩЕНКО,
доктор юридичних наук, доцент
(Харківський національний університет
внутрішніх справ, Харків)

ОБСТАВИНИ, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ ЗАСТОСУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ІНШИХ ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ

На підставі аналізу приписів чинного Кримінального кодексу України, а також практики застосування його деяких положень виокремлено і вивчено регламентовані законом обставини, що виключають можливість застосування кримінальної відповідальності та інших заходів кримінально-правового характеру. Враховуючи отримані результати, сформульовано власні узагальнюючі висновки

Ключові слова: кримінальна відповідальність, заходи кримінально-правового характеру, обставини, що виключають кримінальну відповідальність.

Постановка проблеми. Кримінальним законодавством України передбачена низка заходів кримінально-правового характеру, які за своїм змістом можуть бути каральними і некаральними, але примусовими чи заохочувальними або такими, що засновані на гуманістичних засадах і недоцільності здійснення кримінального провадження. Передусім треба вказати, що застосування цих заходів являє собою діяльність уповноважених органів чи осіб (суду, слідчого або прокурора) щодо прийняття й закріплення у відповідному процесуальному документі остаточного рішення про призначення, заміну, пом'якшення, продовження, припинення чи визначення регламентованих законом юридичних наслідків вчиненого злочинного чи зовні схожого на нього діяння або

© Ященко А. М., 2017

суспільно небезпечного діяння, передбаченого Особливою частиною Кримінального кодексу України (далі – КК України). Зауважимо, що каральні заходи кримінально-правового характеру (різні види покарань) завжди реалізуються в межах такого складного соціального феномену, як кримінальна відповідальність. Водночас некаральні, але примусові чи заохочувальні заходи або такі, що засновані на гуманістичних засадах та недоцільності здійснення кримінального провадження, можуть знаходити свою реалізацію як в межах кримінальної відповідальності (ч. 4, 5 ст. 74, ст. ст. 75–79, 80, 81, 84, п. 2 ч. 1 ст. 93, 96, ст. 96⁷–96⁹, ч. 1 ст. 105 КК України), так і поза ними (ст. 17, ч. 1, 2 ст. 31, ст. 36–43, 45–49, п. 1 ч. 1 ст. 93, ст. 96⁵, ч. 1, 2 ст. 97 КК України). У цьому контексті додамо, що діяльність із вжиття заходів кримінально-правового характеру відбувається у чіткій послідовності, тобто за стадіями, які, у свою чергу, проходять певні етапи. Однак у процесі такої діяльності, на її окремих стадіях і етапах, можуть виникнути ситуації, що унеможливлюють застосування як кримінальної відповідальності, так і вжиття окремих заходів кримінально-правового характеру, що потенційно можуть бути реалізовані поза її межами. Такі ситуації зумовлені різного роду обставинами, які відображені у низці статей як Загальної, так і Особливої частини КК України. У спеціальній літературі відсутня єдність думок щодо переліку цих обставин, критеріїв, що можуть бути покладені в основу їх виявлення, визначення правової природи окремих із них. У зв'язку з цим виокремлення і дослідження цих обставин є вельми актуальним і корисним як з теоретичної, так і з практичної точок зору.

Аналіз останніх джерел і публікацій. У доктрині вітчизняного кримінального права винесене на розгляд питання, зокрема, у контексті виключення застосування покарання, безпосередньо розглядалося в роботах В. В. Антипова і В. І. Антипова. Теоретичним і практичним аспектам аналізу обставин, що виключають кримінальну відповідальність, зокрема, у зв'язку із виключенням злочинності діяння, неосудності, недосягненням віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, присвячені праці Ю. В. Бауліна, В. М. Бурдіна, І. В. Жук, В. В. Леня, А. А. Музики, Л. М. Палюх та ін. Розробки вказаних авторів стали науково-теоретичним підґрунтям даної публікації. Нормативну ж основу дослідження склало кримінальне та кримінальне процесуальне законодавство України.

Мета цієї статті полягає у виокремленні цілісної групи регламентованих законом обставин, що виключають застосування кримінальної відповідальності та інших заходів кримінально-правового характеру, і формулюванні власних узагальнюючих висновків.

Виклад основного матеріалу. Обставини, що виключають кримінальну відповідальність та вжиття інших заходів кримінально-правового характеру, – це передбачені КК України випадки, в яких унеможливлюється або не допускається застосування кримінальної відповідальності і вжиття окремих каральних і некаральних заходів кримінально-правового характеру.

Опрацювання спеціальної літератури [2; 3; 4; 5; 9; 10; 11] та аналіз положень чинного КК України дозволяє виокремити наступні обставини, з якими

безпосередньо пов'язане виключення кримінальної відповідальності. По-перше, перебування особи під час вчинення суспільно небезпечного діяння, передбаченого КК України, у стані неосудності або вчинення діяння, зовні схожого на кримінальне правопорушення. Зрозуміло, що особа, яка перебуває у стані неосудності, не підлягає кримінальній відповідальності, оскільки вона не є суб'єктом злочину (ч. 1 ст. 18, ч. 2 ст. 19 КК України). У такому разі до неї застосовуються примусові заходи медичного характеру (ст. 92–95 КК України). Вчинення ж діяння, зовні схожого на кримінальне правопорушення, може свідчити про наявність обставин, що виключають злочинність діяння (ст. 36–43, ч. 1 ст. 433 КК України). У цьому аспекті кримінальна відповідальність виключається, оскільки існують підстави для вжиття таких заохочувальних заходів кримінально-правового характеру, що засновані на стимулюванні соціально прийнятної і допустимої поведінки особи, яка лише зовні схожа на злочинну.

По-друге, виключення кримінальної відповідальності зумовлене також добровільною відмовою особи від вчинення кримінального правопорушення на стадіях попередньої злочинної діяльності (ст. 17, ч. 1, 2 ст. 31 КК України). Словосполучення «не підлягає кримінальній відповідальності», що становить зміст цих законодавчих приписів, вочевидь, означає, що особа не притягується до кримінальної відповідальності, тобто особі у встановленому законом порядку не повідомляється підозра у вчиненні кримінального правопорушення (п. 14 ч. 1 ст. 3 Кримінального процесуального кодексу України). У зв'язку з цим твердження окремих науковців про те, що добровільна відмова виступає підставою звільнення від кримінальної відповідальності [3, с. 92], на нашу думку, є сумнівним, адже якщо особа не притягується до відповідальності, її неможна і звільнити від такої відповідальності. Крім того, окремі представники суддівського корпусу справедливо зауважують, що перелік випадків, коли особа може бути звільнена від кримінальної відповідальності, встановлений ст. 45–49 КК України. До вказаного переліку не віднесено добровільну відмову особи від доведення кримінального правопорушення до кінця, оскільки відповідно до ч. 1 ст. 31 КК України особа у разі добровільної відмови взагалі не підлягає кримінальній відповідальності [12]. Варто звернути увагу й на те, що готування до злочину або замах на злочин як види незакінченого злочину визнаються такими лише за умови, що злочин не було доведено до кінця з причин, які не залежали від волі винного [6, с. 205]. У випадку з добровільною відмовою можемо вести мову про те, що злочин не доводиться до кінця не з причин, які не залежали від волі винного, а, навпаки, з власної волі особи. Отже, у разі добровільної відмови кримінальна відповідальність виключається саме через відсутність у діях особи складу незакінченого злочину як такого – складу готування до злочину або складу замаху на злочин.

По-третє, не допускається застосування кримінальної відповідальності внаслідок безумовного звільнення особи від кримінальної відповідальності (ст. 45, 46, 48, 49, ч. 5 ст. 110², ч. 2 ст. 111, ч. 2 ст. 114, ч. 3 ст. 175, ч. 4 ст. 212, ч. 4 ст. 212¹, ч. 6 ст. 258, ч. 6 ст. 260, ч. 3 ст. 263 та ін. КК України).

По-четверте, кримінальна відповідальність (у деяких випадках) виключається окремими приписами Конституції України. Так, згідно з ч. 1 ст. 61 Основного Закону України ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення. Особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом (ч. 1 ст. 63 Конституції України). Ці конституційні положення знаходять своє безпосереднє відображення в ч. 2 ст. 7, ч. 2 ст. 385, ч. 2 ст. 396 КК України. Причому, з точки зору кримінального права, зі змісту ч. 2 ст. 385, ч. 2 ст. 396 КК України вбачається, що серед необхідних об'єктивних і суб'єктивних ознак складу злочину, який є єдиною і достатньою підставою кримінальної відповідальності за закінчений злочин, відсутній такий елемент злочину, як суб'єкт, а це дає підстави говорити, що складу закінченого кримінального правопорушення як такого немає, а отже, кримінальна відповідальність виключається.

Нарешті, по-п'яте, кримінальна відповідальність виключається у зв'язку з наявністю дипломатичного імунітету (ч. 4 ст. 6 КК України). Окремі науковці стверджують, що ч. 4 ст. 6 КК України належить до інших видів звільнення від кримінальної відповідальності, з чим, на наше переконання, погодитися не можна. Згідно з чинним кримінальним процесуальним законодавством України звільнення від кримінальної відповідальності може бути здійснено лише судом. Це свідчить про те, що суд у змозі застосувати звільнення лише після проведеного відповідного досудового розслідування, у межах якого особі у встановленому законом порядку повідомляється про підозру у вчиненні кримінального правопорушення. Протевиникає запитання: «Яким чином особа може бути звільнена від кримінальної відповідальності, якщо на неї не поширюється вітчизняна кримінальна юрисдикція?». Як відомо, відповідно до ст. 29 Віденської конвенції про дипломатичні зносини особа дипломатичного агента недоторканна. Він не підлягає арешту або затриманню в жодній формі. Частиною 1 ст. 31 задекларовано, що дипломатичний агент користується імунітетом від кримінальної юрисдикції держави перебування. Згідно з ч. 1 ст. 13 Положення про дипломатичні представництва та консульські установи іноземних держав в Україні глава дипломатичного представництва і члени дипломатичного персоналу користуються імунітетом від кримінальної, адміністративної юрисдикції України та юрисдикції судів України у цивільних справах. Отже, процесуально звільнити особу від кримінальної відповідальності у зв'язку з дипломатичним імунітетом вкрай складно. Тому у цьому випадку можна вести мову лише про виключення особи з-під юрисдикції вітчизняної кримінальної юстиції. Це означає, що не застосовується не тільки кримінальна відповідальність, а й інші заходи кримінально-правового характеру, у тому числі і звільнення від кримінальної відповідальності.

Що стосується обставин, які виключають можливість застосування окремих заходів кримінально-правового характеру, то зазначимо, що вони репрезентовані передусім обставинами, що виключають можливість застосування каральних заходів кримінально-правового характеру – покарань. Ці обставини,

як уже було вказано раніше, комплексно досліджені і проаналізовані в монографії В. В. Антипова і В. І. Антипова. На думку науковців, обставини, які виключають застосування певних видів покарання, визначені КК України. Ними є такі, які з огляду на соціальні, юридичні чи інші чинники унеможливають або роблять недоцільним чи неефективним застосування окремого виду покарання до певної категорії осіб [1, с. 180]. Наприклад, виключається застосування покарання у виді:

- штрафу – до неповнолітніх осіб, які не мають самостійного доходу, власних коштів або майна, на яке може бути звернене стягнення (ч. 1 ст. 99 КК України);
- громадських робіт – до інвалідів першої або другої групи, вагітних жінок, осіб, які досягли пенсійного віку, військовослужбовців строкової служби (ч. 3 ст. 56 КК України);
- виправних робіт – до вагітних жінок, жінок, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною, до непрацевдатних, до осіб, які не досягли шістнадцяти років, та тих, які досягли пенсійного віку, а також до військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу Державної служби спеціального зв'язку й захисту інформації України, працівників правоохоронних органів, нотаріусів, приватних виконавців, суддів, прокурорів, адвокатів, державних службовців, посадових осіб органів місцевого самоврядування (ч. 2 ст. 57 КК України);
- службових обмежень для військовослужбовців – до військовослужбовців строкової служби, до осіб, які є цивільними особами на момент постановлення вироку, неповнолітніх (ст. 58, ч. 1 ст. 98 КК України);
- арешту – до осіб віком до шістнадцяти років, вагітних жінок, жінок, які мають дітей віком до семи років (ч. 3 ст. 60 КК України);
- обмеження волі – до неповнолітніх, вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до чотирнадцяти років, до осіб, які досягли пенсійного віку, військовослужбовців строкової служби і до інвалідів першої і другої групи (ч. 3 ст. 61 КК України);
- довічного позбавлення волі – до осіб, які вчинили злочини у віці до 18 років, і до осіб у віці понад 65 років, а також до жінок, які були у стані вагітності під час вчинення злочину або на момент постановлення вироку, а також у випадку, передбаченому ч. 4 ст. 68 КК України (ч. 2 ст. 64 КК України) та ін. [1, с. 91–95]. Додамо, що усі обставини, які виключають застосування покарань, дослідники класифікують за: 1) суб'єктом; 2) видом покарань; 3) способом законодавчої конструкції, а також в аспекті боротьби з окремими видами злочинів [1, с. 37–141].

До обставин, що виключають застосування некаральних заходів кримінально-правового характеру, належать такі, що за нормами розділу IX Загальної частини КК України виключають можливість звільнення особи від кримінальної відповідальності. Зокрема, згідно зі ст. 45–48 КК України такою обставиною є вчинення особою корупційного злочину, якими вважаються злочини, передбачені ст. 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, (у випадку їх

вчинення шляхом зловживання службовим становищем), а також ст. 210, 354, 364, 364¹, 365², 368–369² цього Кодексу. Крім того, аналіз змісту ст. 49 КК України засвідчує, що обставиною, яка виключає можливість звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності, є вчинення особою злочинів проти основ національної безпеки України (ст. 109–114¹ КК України), а також проти миру та безпеки людства (ст. 437–439 і ч. 1 ст. 442 КК України).

Зазначимо також, що у випадку вчинення суспільно небезпечного діяння особою, яка не досягла віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, разом із виключенням кримінальної відповідальності, не допускається ще і звільнення такої особи від кримінальної відповідальності та покарання на підставі приписів, передбачених ч. 1 ст. 97 і ч. 1 ст. 105 КК України. У такому разі до неповнолітньої особи застосовуються лише примусові заходи виховного характеру (ч. 2 ст. 97 КК України, ст. 498–502 КПК України).

Окрему групу обставин, що розглядаються, становлять ті, що виключають можливість застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб. Наявність таких обставин унеможливорює застосування до юридичної особи як примусових заходів кримінально-правового характеру (ст. 96⁷, 96⁸, 96⁹ КК України), так і заходів, що засновані на недоцільності здійснення кримінального провадження (ст. 96⁵ КК України). Зокрема, виключається застосування заходів кримінально-правового характеру або таких окремих їх видів:

а) штрафу, конфіскації майна, ліквідації – до державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, організацій, створених ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного чи місцевого бюджетів, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, а також міжнародних організацій, у разі вчинення їх уповноваженими особами від їх імені та в їх інтересах злочинів, передбачених ст. 209 і 306, ч. 1 і 2 ст. 368³, ч. 1 і 2 ст. 368⁴, ст. 369 і 369² КК України, або у випадку незабезпечення виконання покладених на уповноважену особу законом або установчими документами юридичної особи обов'язків щодо вжиття заходів із запобігання корупції, що призвело до вчинення одного із вказаних злочинів;

б) штрафу – до юридичних осіб, вказаних у ч. 2 ст. 96⁴ КК України, у разі вчинення їх уповноваженими особами від імені та (або) в інтересах таких юридичних осіб злочинів, передбачених ст. ст. 109, 110, 113, 146, 147, 160, 260, 262, 258–258⁵, 436, 436¹, 437, 438, 442, 444, 447 КК України;

в) штрафу, конфіскації майна, ліквідації – до юридичних осіб, вказаних у ч. ч. 1 і 2 ст. 96⁴ КК України, у разі закриття кримінального провадження щодо їх уповноважених осіб у зв'язку зі звільненням від кримінальної відповідальності;

г) конфіскації майна, ліквідації – до юридичних осіб, вказаних у ч. 2 ст. 96⁴ КК України, у разі вчинення їх уповноваженими особами від імені та в інтересах таких юридичних осіб злочину, передбаченого ч. ч. 2–4 ст. 159¹ КК України;

д) штрафу, конфіскації майна, ліквідації – до юридичних осіб, вказаних

у ч. ч. 1 і 2 ст. 96⁴ КК України, у зв'язку із закінченням строків давності їх застосування поряд з наявністю давності притягнення до кримінальної відповідальності їх уповноважених осіб внаслідок переривання перебігу давності (таке виключення можливе в обвинувальному вирокі суду, в якому їх уповноважена особа зазнає кримінальної відповідальності);

е) звільнення юридичної особи від застосування заходів кримінально-правового характеру – щодо юридичних осіб, вказаних у ч. 1 і 2 ст. 96⁴ КК України, у зв'язку з наявністю давності притягнення до кримінальної відповідальності їх уповноважених осіб внаслідок переривання перебігу давності разом із закінченням давності застосування щодо таких юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що чинний КК України містить положення, враховуючи зміст яких можна виокремити низку обставин, що виключають застосування кримінальної відповідальності та окремих заходів кримінально-правового характеру. Такими вважаються: 1) перебування особи під час вчинення суспільно небезпечного діяння, передбаченого КК України, у стані неосудності (ч. 2 ст. 19 КК України); 2) вчинення діяння, зовні схожого на кримінальне правопорушення (ст. 36–43, ч. 1 ст. 433); 3) наявність добровільної відмови від вчинення кримінального правопорушення на стадіях попередньої злочинної діяльності (ст. 17, ч. 1, 2 ст. 31 КК України); 4) безумовне звільнення від кримінальної відповідальності (ст. ст. 45, 46, 48, 49 КК України); 5) реалізація окремих приписів Конституції України (ч. 1 ст. 61, ч. 1 ст. 63), що знаходять своє відображення в ч. 2 ст. 7, ч. 2 ст. 385, ч. 2 ст. 396 КК України; 6) наявність дипломатичного імунітету (ч. 4 ст. 6 КК України). До обставин, що виключають можливість застосування окремих заходів кримінально-правового характеру, належать ті, за наявності яких унеможливується застосування: 1) різних видів покарань (ч. 1 ст. 99, ч. 3 ст. 56, ч. 2 ст. 57, ст. 58, ч. 1 ст. 98, ч. 3 ст. 60, ч. 3 ст. 61, ч. 2 ст. 64 КК України); 2) звільнення особи від кримінальної відповідальності за нормами, передбаченими розділом IX Загальної частини КК України (ст. 45, 46, 47, 48, ч. 5 ст. 49 КК України); 3) заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб (ст. ст. 96³–96⁹ КК України). Нарешті, на підставі приписів ч. 1 ст. 97 і ч. 1 ст. 105 КК України виключається кримінальна відповідальність і можливість застосування звільнення від кримінальної відповідальності й покарання у випадку вчинення суспільно небезпечного діяння особою, яка не досягла віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність (ч. 2 ст. 97 КК України, ст. ст. 498–502 КПК України).

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Антипов В. В. Обставини, які виключають застосування кримінального покарання: монографія. Київ: Атіка, 2004. 208 с.
2. Баулин Ю. В. Обстоятельства, исключающие преступность деяния: монография. Харьков: Основа, 1991. 360 с.

3. Баулін Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності: монографія. Київ: Атіка, 2004. 296 с.
4. Бурдін В. М. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх в Україні: монографія. Київ: Атіка, 2004. 240 с.
5. Жук І. В. Примусові заходи медичного характеру та примусове лікування у кримінальному праві України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2009. 293 с.
6. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник/В. І. Борисов, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 5-те вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2015. 528 с.
7. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III // Верховна Рада України: офіц. веб-сайт. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/print1459587856037930> (дата звернення: 20.02.2017).
8. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI // Верховна Рада України: офіц. веб-сайт. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/print1459587856037930> (дата звернення: 22.02.2017).
9. Лень В. В., Книга М. М. Примусові заходи медичного характеру: цілі і підстави застосування: монографія/ДВНЗ «Запоріж. нац. ун-т», Запоріж. юрид. ін-т Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ. Запоріжжя: Дніпровський металург, 2011. 91 с.
10. Музика А. А. Примусові заходи медичного і виховного характеру. Київ: Нац. акад. внутр. справ України, 1997. 125 с.
11. Палюх Л. М. Примусові заходи виховного характеру: теорія і практика застосування: навч. посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2010. 214 с.
12. Ухвала Ставищенського районного суду Київської області від 24.07.2015 р. по справі № 378/664/15-к // Єдиний державний реєстр судових рішень: веб-сайт. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/47310636> (дата звернення: 22.02.2017); Ухвала Києво-Святошинського районного суду Київської області від 29.07.2016 р. по справі № 369/5575/15-к // Єдиний державний реєстр судових рішень: веб-сайт. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/59296248> (дата звернення: 22.02.2017); Вирок Києво-Святошинського районного суду Київської області від 04.10.2016 р. по справі № 369/7346/16-к // Єдиний державний реєстр судових рішень: веб-сайт. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/61831445> (дата звернення: 20.02.2017).

Стаття надійшла до редакції 25.02.2017.

Андрей Николаевич ЯЩЕНКО,

доктор юридических наук, доцент

(Харьковский национальный университет внутренних дел,
Харьков, Украина)

ОБСТОЯТЕЛЬСТВА, ИСКЛЮЧАЮЩИЕ ПРИМЕНЕНИЕ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ И ИНЫХ МЕР УГОЛОВНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРА

На основании анализа предписаний действующего УК Украины, а также практики применения его отдельных положений, выделены и изучены регламентированные законом обстоятельства, исключающие возможность применения уголовной ответственности и иных мер уголовно-правового характера. Сформулированы собственные обобщающие выводы.

Ключевые слова: уголовная ответственность, меры уголовно-правового характера, обстоятельства, исключающие уголовную ответственность.

Andrii M. YASHCHENKO,

Doctor of Law, associate professor

(Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine)

CIRCUMSTANCES PRECLUDING THE IMPLEMENTATION OF CRIMINAL LIABILITY AND OTHER MEASURES OF CRIMINAL AND LEGAL NATURE

On the basis of the analysis of the regulations of the current Criminal Code of Ukraine and the practice of implementing its certain provisions the author has distinguished and analyzed regulated by the law circumstances precluding possibility of implementing criminal liability and other measures of criminal and legal nature, and on this basis has formulated own generalizing conclusions.

It is noted that the circumstances, which preclude the application of criminal liability and other measures of criminal and legal nature, are instances regulated by the Criminal Code Ukraine, when, if they are present, it is impossible or not permitted to use criminal liability and some punitive and non-punitive measures of criminal and legal nature.

It is emphasized that punitive measures of criminal and legal nature (various types of penalties) are always realized within such a complex social phenomenon as criminal liability. However, non-punitive, but compulsory or incentive measures or those that are based on humanistic principles and irrationality of implementing criminal proceedings, can find their realization both within the criminal liability (p. 4, 5 of the Art. 74, Articles 75, 79, 80, 81, 84, c. 2, p. 1 of the Art. 93, 96, Articles 96⁷–96⁹, p. 1 of the Art. 105) and out of its limits (the Art. 17, p. 1, 2 of the Art. 31, Articles 36–43, 45–49, c. 1, p. 1 of the Art. 93, the Art. 96⁵, p. 1, 2 of the Art. 97).

In this regard the author has noted that criminal liability is precluded under the current Criminal Code of Ukraine in cases if: 1) a person is in the condition of irresponsibility while committing socially dangerous offense under the Criminal Code of Ukraine (p. 2 of the Art. 19 of the Criminal Code of Ukraine); 2) committing an act similar to a criminal offense (Articles 36–43, p. 1 of the Art. 433); 3) there is the presence of voluntary refusal of committing criminal offense at the stages of previous criminal activities (the Art. 17, p. 1, 2 of the Art. 31 of the Criminal Code of Ukraine); 4) there is

unconditional exemption from criminal liability (Articles 45, 46, 48, 49 of the Criminal Code of Ukraine); 5) implementing some requirements of the Constitution of Ukraine (p. 1 of the Art. 61, p. 1 of the Art. 63), which are reflected in p. 2 of the Art. 7, p. 2 of the Art. 385, p. 2 of the Art. 396 of the Criminal Code of Ukraine; 6) there is the presence of diplomatic immunity (p. 4 of the Art. 6 of the Criminal Code of Ukraine).

The group of circumstances that preclude the applicability of certain measures of criminal and legal nature is represented by the circumstances precluding the possibility of using: 1) different types of punishments (p. 1 of the Art. 99, p. 3 of the Art. 56, p. 2 of the Art. 57, Art. 58, p. 1 of the Art. 98, p. 3 of the Art. 60, p. 3 of the Art. 61, p. 2 of the Art. 64 of the Criminal Code of Ukraine); 2) exemption from criminal liability under the norms set forth in the Section IX of the General Part of the Criminal Code of Ukraine (Articles 45, 46, 47, 48, p. 5 of the Art. 49 of the Criminal Code of Ukraine); 3) measures of criminal and legal nature to legal entities (Articles 96³–96⁹ of the Criminal Code of Ukraine).

It is separately noted that criminal liability and the possibility of applying exemption from criminal liability and punishment based on the requirements stipulated by p. 1 of the Art. 97 and p. 1 of the Art. 105 of the Criminal Code of Ukraine are excluded in case of committing socially dangerous acts by a person, who has not attained the age of criminal liability (p. 2 of the Art. 97 of the Criminal Code of Ukraine, Articles 498-502 of the Criminal Procedural Code of Ukraine).

Key words: *criminal liability, measures of criminal and legal nature, circumstances precluding criminal liability.*